

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИКИ СВЯТОМИРА ФОСТУНА В ЖУРНАЛІ „СУРМАЧ”

РУСЛАНА САВЧУК

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Івано-Франківськ – Україна
ruslana-savchuk@ukr.net; ORCID: 0000-0002-1431-9341

JĘZYKOWE I STYLISTYCZNE CECHY PUBLICYSTYKI SWIATOMYRA FOSTUNA W CZASOPIŚMIE „SURMACZ”

RUSŁANA SAWCZUK

Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka, Iwano-Frankiwnsk – Ukraina

STRESZCZENIE. W artykule przedstawiono analizę tekstów publicystycznych Swiatomyra Fostuna, publikowanych w londyńskim czasopiśmie wojskowym „Surmacz”. W szczególności zbadano specyfikę ich konstrukcji gramatycznej i stylistycznej. Stwierdzono, że publicystyka autora odzwierciedla cechy fonetyczne, ortograficzne, leksykalne i morfologiczne, skodyfikowane w pisowni ukraińskiej w 1929 roku. Przedstawicielami twórczej autoekspresji dziennikarza w analizowanych tekstach publicystycznych są tropy i figury stylistyczne, które stanowią poszerzenie ram znaczeniowych wiadomości, ujawniają jej głębokie, istotne cechy. Stwierdzono, że autor posługuje się środkami stylistycznymi w języku publicystycznym dla wzmocnienia emocjonalnego i ekspresyjnego, cech aksjologicznych (oceny pozytywnej i negatywnej), wskazówek komunikacyjnych i pragmatycznych. Elementy intertekstualne przyczyniają się do strukturalnej i semantycznej całości tekstów publicysty, koordynują percepcję i interpretację wiadomości przez adresata we właściwym kierunku.

Słowa kluczowe: tekst publicystyczny, pisownia 1929 roku, środki stylistyczne, czasopismo „Surmacz”, Swiatomyr Fostun

LINGUISTIC FEATURES OF SVIATOMYR FOSTUN'S JOURNALISM IN THE JOURNAL "SURMACH"

RUSLANA SAVCHUK

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk – Ukraine

ABSTRACT. The article deals with the journalistic texts of Svyatomyr Fostun, published in the London military journal "Surmach" (Trumpeter). It analyzes the specifics of the grammatical and stylistic design of these texts. It was found that the author's journalism reflects the phonetic, orthographic, lexical, and morphological features codified in the Ukrainian spelling of 1929. The journalist's creative self-expression in the analyzed journalistic texts includes tropes and stylistic figures, which expand the semantic framework of the text, and reveal its essential features. The conclusion is that the author uses stylistic devices in journalistic language for emotional and expressive reinforcement, axiological characteristics (positive and negative evaluation), communicative and pragmatic guidelines. Intertextual elements contribute to the structural and semantic integrity of the publicist's texts, and coordinate the addressee's perception and interpretation of the message in the right direction.

Keywords: journalistic text, the spelling of 1929, stylistic devices, the journal "Surmach" Svyatomyr Fostun

Журнал „Сурмач” – це перше українське діаспорне видання із військової журналістики, започатковане Об'єднанням бувших Вояків Українців (ОБВУ) у Великій Британії (м. Лондон). Журнал функціонував із 1955 р. до 1997 р. Його завдання – кристалізувати характер колишнього українського вояка, поглиблювати любов до України та ознайомлювати з найновішими досягненнями військової техніки, стратегії і тактики [Сурмач 1964: 2]. Як зазначає дослідник українознавства М. Тимошик, „преса української діаспори на сьогодні є неоціненим і непізнаним на материковій Україні архівом приголомшливих історій успіхів багатьох українців, якими захоплювався весь світ, але про яких ми й досі нічого не знаємо” [Тимошик 2020: 230]. Тому важливим завданням сучасних наукових проєктів убачаємо потребу аналізу творчих здобутків тих визначних постатей (науковців, письменників, діячів науки та культури), які сприяли зародженню українських друкованих засобів масової інформації (преси) за кордоном, щоб у такий спосіб пропагувати нашу історію, мову, культуру, традиції.

Актуальність теми пропонованого дослідження зумовлена потребою вивчення публіцистичного доробку Святомира Фостуна – одного з організаторів та активних діячів української діаспори у Великій Британії, письменника і журналіста, головного редактора періодичного журналу „Сурмач”

(від 1966 р. до 1997 р.). Значна публіцистична спадщина автора вміщена на сторінках редактованого ним видання.

Публіцистика Святомира Фостуна є чіткою репрезентацією його громадянської позиції, національно-патріотичного світогляду, наукової багатогранності, культурних цінностей, історико-філософських поглядів. Однак вона залишається поза увагою науковців – мовознавців, літературознавців, істориків, журналістикознавців.

Мета нашої розвідки полягає у виявленні мовностилістичних особливостей публіцистичних текстів Святомира Фостуна, опублікованих у журналі української еміграції „Сурмач” упродовж 1964–1997 рр., що досі ще не було предметом окремого лінгвістичного дослідження. Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: 1) визначити основні риси мовної практики автора; 2) простежити специфіку використання стилістичних засобів у його публіцистичному доробку.

Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, мовлення журнальних статей Святомира Фостуна насамперед віддзеркалює норми „галицько-великоукраїнського правопису” [Шевельов 2003: 91], виданого 1929 р., який „став символом соборної української мови” [Коць 2016: 68]. Зазначимо, що представники української діаспори, переважно вихідці із Західної України, і зараз активно послуговуються у своїй літературній творчості правописними традиціями, закріпленими ще на початку ХХ ст. Саме це репрезентує їхню національну ідентичність, є виразною ознакою регіональної впізнаваності. Однак творчий здобуток кожного зокрема не позбавлений оригінальності та самобутності.

Проведена лінгвістична експертиза публіцистичних текстів Святомира Фостуна, опублікованих у періодичному журналі „Сурмач”, засвідчує функціонування фонетичних, орфографічних, лексичних, граматичних особливостей, які насамперед відповідають правопису 1929 р.

Мовна практика автора фіксує такі фонетичні риси:

1) уживання голосного *e* замість *є* у запозичених словах, переважно на початку лексем: *концепцію „нової Європи”* [Фостун 1973: 2]; *в Європі немає якогось євростратегічного мілітарного баянсу* [Фостун 1981, 3–4: 1]; *в різних європейських країнах* [Фостун 1973: 5]; *процес європеїзації* [Фостун 1988: 2]; *усіх східноєвропейських народів* [Фостун 1970: 3]; *західноєвропейські держави* [Фостун 1980: 5];

2) превалювання приголосного *ʃ* передусім у запозичених словах: *конґрес українських націоналістів* [Фостун 1983: 3]; *у своїй пропаганді* [Фостун 1966, 3–4: 1]; *дві бригади* [Фостун 1981, 1–2: 1]; *українські делегати* [Фостун 1968: 1]; *окремі фрагменти* [Фостун 1970: 1]; *не давати аргументів* [Фостун 1975: 4]; *тисячі української інтелігенції* [Фостун 1983: 3]; *призвело б до дезінтеграції цілості* [Фостун 1990: 17]; *творцями легендарного чину* [Фостун

1968: 3]; найбільш **оригінальним** у світі [Фостун 1979, 3–4: 1]; відбувалися **регулярно** [Фостун 1974: 4];

3) використання м'якого приголосного л (-льо-, -ля-, -лю-): протилежних **бльоків** [Фостун 1966, 3–4: 1]; **прорвати його бльокаду** [Фостун 1971–1972: 2]; **льоальність** супроти єдності [Фостун 1968: 1]; їхнім експансивним **плянам** [Фостун 1966, 3–4: 1]; **капелян** ОБВУ [Фостун 1974: 4]; власний **пляцдарм** [Фостун 1975: 5]; **втримувати мілітарний баянс** [Фостун 1981, 1–2: 3]; **згідно з декларацією** [Фостун 1973: 6]; **на нашій плянеті** [Фостун 1980: 5]; **наради польських парляментаристів** [Фостун 1968: 3]; **зблянсувати рівновагу** [Фостун 1981, 3–4: 1]; **подає підтримку цьому клубові** [Фостун 1984: 3];

4) приголосного -й- між голосними у словах іншомовного походження: людський **матеріал** [Фостун 1966, 3–4: 1]; **військового потенціалу** [Фостун 1968: 5]; **мали ініціативу** [Фостун 1969: 2]; **внаслідок радіяції** [Фостун 1985: 3]; **не бракувало ентузіястів** [Фостун 1984: 2]; **колоніальну політику** [Фостун 1973: 2]; **надавати матеріальну допомогу** [Фостун 1974: 8]; **створили міні-ятюрну** Україну [Фостун 1997: 2–3]; **соціал-демократ** [Фостун 1968: 2]; **тріюмфуючи** своєю воєнною перемогою [Фостун 1989: 18];

5) варіантне вживання голосного о/і в окремих словах (напр.: **народ** – **нарид**): **з мечем пройшов наш народ** крізь тисячоліття свого історичного – християнського життя [Фостун 1988: 2]; **тільки цим шляхом український народ** дійде до власної самостійної української держави [Фостун 1990: 7]; **Франко безмежно любив свій нарид** [Фостун 1966, 1–2: 1]; **визвольна війна охоплює нарид** тотально [Фостун 1966, 3–4: 2]; **боротися за свій нарид** і за свою Батьківщину [Фостун 1973: 1] тощо.

З'ясовано, що публіцист дотримується орфографічних норм 1929 р., адже у власних назвах (дво- чи кількокомпонентних) усі слова номінує з великої літери. Пор.: **Визвольні Змагання** [Фостун 1967: 2]; **Українська Національна Революція** [Фостун 1967: 1]; **Українські Січові Стрільці**, **Українська Народня Армія**, **Українська Галицька Армія**, **Вільне Козацтво**, **Карпатська Січ**, **Українська Повстанська Армія**, і **Українська Дивізія УНА** [Фостун 1969: 3]; **Голова Проводу Організації Українських Націоналістів**, **Головний Командир Української Повстанської Армії**, **Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради** [Фостун 1970: 1]; **Головна Управа ОБВУ** [Фостун 1984: 3]; **оформлення Стрільцького Клубу** [Фостун 1984: 3]; **...кличемо всіх, у кого б'ється ще серце повне святої любові до Рідного Краю** [Фостун 1987: 4] (останнє найменування з великої букви можна трактувати як вияв авторської поваги та любові до рідної землі) тощо.

Мова публіцистики Святомира Фостуна відзначається словотвірною своєрідністю. Напр. у контекстах: **безкомпромісовим борцем за волю України** [Фостун 1966, 1–2: 2] (автор використовує суфікс *-ов-* замість нормативного *-н-*); **катастрофального національного нещастя** [Фостун 1987: 4] (суфікс *-альн-* за-

мість *-ичн-*); *підготова* до оформлення [Фостун 1983: 3] (нульовий суфікс замість *-к-*); зовсім *одмінною* від української [Фостун 1984: 1] (префікс *од-* замість *від-*); *достосувати* до обставин [Фостун 1966, 3–4: 2] (префікс *до-* замість *при-*) та ін.

У досліджуваному текстовому континуумі загалом простежуємо тенденцію до унікального словотворення. Неонімації містять прагматичні, аксіологічні та емоційно-експресивні значеннєві відтінки, спроектовані індивідуально-авторським сприйняттям навколишніх реалій. Пор.: *українські маси та вояцтво відвернулися від такого уряду, який, захоплюючись чужою лжеідеологією, не виправдав їхніх надій і сподівань* [Фостун 1967: 3]; *вічнобуття* нашого народу [Фостун 1991: 18]; з його виразними тенденціями стати першою *надпотоугою* у світі [Фостун 1981, 1–2: 3]; *правдивого воїна-провідника* [Фостун 1970: 1]; *великих лицарів-державників* [Фостун 1969: 2]; *запрошувала фахівців-старшин* [Фостун 1974: 6]; був одним із *основоположників-ентузіастів* [Фостун 1979, 1–2: 2]; *Незважаючи на глибоко-болючу зневагу* [Фостун 1986: 5]; *Кам'яно-хмурні обличчя* советських маршалів, генералів і офіцерів [Фостун 1990: 17]; *мужньо-геройські слова* [Фостун 1975: 6]; *Ця імперія не приховує своїх загарбницько-імперіялістичних тенденцій* [Фостун 1981, 1–2: 3]; *міцнотривале побратимство* [Фостун 1979, 1–2: 3]; *міцноспаяним, вояцьким фронтом* [Фостун 1979, 1–2: 3]; *на широких всеобіймаючих фронтах* [Фостун 1969: 3]; *на фронтах усеобіймаючої боротьби* [Фостун 1979, 3–4: 2] тощо. Як бачимо, проілюстровані оказіональні лінгвооддиниці насамперед виражають креативне, неординарне мовомислення адресанта.

Серед морфологічних рис, що відповідають правописним тенденціям 1929 р., в аналізованому мовленні переважає:

1) уживання флексії *-и* в родовому відмінку іменників жіночого роду III відміни (зафіксовано і варіантне написання наведених слів – із закінченням *-і*): *прапор незалежності й суверенності* України [Фостун 1967: 2]; *державно-політичної самостійності* України [Фостун 1969: 2]; *почуття відповідальності* [Фостун 1973: 3]; *збереження єдності й цілеспрямованості* всього руху [Фостун 1975: 7]; *свій кодекс честі* [Фостун 1979, 3–4: 1];

2) використання прикметників м'якої групи: *народне* майно [Фостун 1973: 2]; *експлуатація народнього* господарства [Фостун 1973: 1]; *українську народню* культуру [Фостун 1988: 2]; *культуру не забувати західнім* політикам [Фостун 1966, 3–4: 2]; *на західноукраїнських* землях [Фостун 1988: 5]; *всенародній* блискучий талант [Фостун 1966, 1–2: 1]; *гарматніх* пострілів [Фостун 1988: 9] та ін.

Лексичний склад публіцистичних текстів Святомира Фостуна представлений досить широко та різноманітно. Виявлено „рідкісні” лінгвооддиниці, які в сучасній українській літературній мові не вживані, проте, як підтверджує правописний словник Г. Голоскевича [Голоскевич 1929: 451], були актуальними на початку ХХ ст. Пор.: ...*заяжує* свого мирного громадянина „жовтою

небезпекою” зі сходу, проти якої треба **пактувати** з Москвою. За таке **пактування** Захід може заплатити колись дуже дорого... [Фостун 1966, 3–4: 2] (слово *пактувати* знаходимо у словничку творів Івана Франка, що означає „вести переговори” [Словничок з творів Івана Франка 2022]); *Проголошення IV-го Універсалу, що ним проклямовано самостійність Української Держави, сталося 22-го січня 1918 року...* [Фостун 1968: 1] (лексема *проклямувати* [Голоскевич 1929: 451] означає „проголошувати”; очевидно, у контексті використана з метою уникнення тавтології); *Чужоземні політики, які знали полк. Коновальця, вважали його дуже здібним політичним грачем, що вмів грати й вигравати на міжнародній політичній шахівниці* [Фостун 1968: 3] (слово *грач* [Голоскевич 1929: 112] – „гравець”) та ін.

Історичний колорит у досліджуваному мовному просторі інтенсифікує застаріла лексика (історизми й архаїзми), що є маніфестатором реалій давніх звичаєвих епох: *Так довго, як княжі дружинники своїми черленими щитами загороджували степовим ордам шлях в Україну...* [Фостун 1969: 1]; *В обороні української землі княжа рать воювала в далеких степах, за неї ходила в походи, й кривавилась на мурах городів руських* [Фостун 1969: 1]; *тільки невелика група воїв добралася до Києва* [Фостун 1971–1972: 3]; *Веселять око козацькі жупани, довгі шлики* [Фостун 1991: 16]; *Марширують стрункими рядами січові стрільці у своїй уніформі та в мазепинках* [Фостун 1991: 16] тощо. Водночас у наведених текстових сегментах простежуємо відтінок поетизму, особливого авторського трепету, що зумовлено насамперед прихильністю Святомира Фостуна до героїчного минулого нашої держави, наповнено відчуттям гордості за український волелюбний народ.

Потужним емоційно-експресивним маркером мови аналізованої публіцистики є синонімічна лексика, яка сприяє розгортанню думки адресанта й уточненню смислових координат тексту: *Хай ця славна традиція відгонить від нас, вояків, усякі порізнення, чвари, незгоду* [Фостун 1979, 3–4: 2]; *Треба було все творити від самого початку, від основ. Не в усьому був досвід. Були помилки, недоліки, труднощі. й була завзята, вперта праця. Важка й копітка, в якій не бракувало ентузіястів* [Фостун 1984: 2]; *Невтомна, наполеглива і вперта суспільно-громадська праця* [Фостун 1986: 7]; *Це була війна за визволення української землі, за право українського народу жити вільним свободним життям на своїй одвічній землі* [Фостун 1969: 1]; *в’язали міцні, нерозривні вузли братньої дружби* [Фостун 1979, 3–4: 2]; *Працюймо всі далі спільно, одним, міцноспаяним, вояцьким фронтом* [Фостун 1979, 1–2: 3]; *Вороги й окупанти люто його [народ] нищили, четвертували, ділили й шматували його землю, безжально руйнували його духовні культурні й матеріальні надбання та цінності* [Фостун 1988: 4] та ін.

Привертають увагу фразеологічні сполуки, які значно урізноманітнюють досліджуване публіцистичне мовлення, надаючи йому певного стилістич-

ного ефекту: *з легкої руки розпустили та демобілізували українські частини* [Фостун 1966, 1–2: 2] (фразема з *легкої руки* означає „за чийось вдалим починанням, добрим прикладом” [Ужченко, Ужченко 1998: 172]; у контексті позначена розмовним колоритом); *ми навіть і не зауважили, як скоро канули у вічність роки* [Фостун 1979, 1–2: 1]; *У вічність канули віки з часу коли охрестилась наша батьківщина Русь-Україна* [Фостун 1988: 4] (*канути у вічність* – „зникнути безслідно, безповоротно” [Фразеологічний словник... 1993: 364]; фразеологізм фокусує роздуми мовця над швидкоплинністю часу); *Грізне марево нової світової війни, куди грізнішої за попередні, нависло мов меч Дамоклів над нашою плянетою* [Фостун 1981, 3–4: 1] („*дамоклів меч*” – вислів із давньогрецької міфології, що вказує на постійну небезпеку; у тексті – вияв авторської тривоги, побоювань, страхів) тощо.

Фактичний матеріал переконливо засвідчує: публіцистична мова Святомира Фостуна активно маркована художньо-образними засобами, що оприявлюють неосмислові ракурси авторського світобачення із нашаруванням аксіологічних та емоційно-експресивних відтінків, експліцитно чи латентно актуалізованих у тропеїчних структурах.

Тропи відображають чітку позицію публіциста щодо повідомлюваного, містять негативну чи позитивну семантичну вказівку. Так, метафоричні конструкції спроектовані розкрити почуття автора, викликані воєнними діями та революційними подіями на території нашої держави в роки світових війн (Україною *котилася грізна хвиля розбурханої революції, коли гриміли громи далеких канонад* [Фостун 1966, 1–2: 2]; *вдарили перші громи другої світової війни* [Фостун 1975: 5]; *жахіття воєнної хуртовини, в якій не одному з них заглядала смерть у вічі* [Фостун 1984: 1]; *Західньо-Українська Республіка творилася в огні й бурі нової воєнної завірюхи на українських землях* [Фостун 1988: 6]); окреслити його ставлення до тогочасної загарбницької політики (*В задушливій атмосфері нетерпимости й пониження довелось не раз українським воякам проходити військовий вишкіл* [Фостун 1973: 4]; *хижацьке обличчя нацистської системи* [Фостун 1981, 1–2: 1]; *посилена гонка озброєння, яка з’їдає величезні суми грошей* [Фостун 1981, 1–2: 3]); висловити побоювання за майбутнє України та світу (*Грізне марево нової світової війни* [Фостун 1981, 3–4: 1]; *Майже всі країни світу, включно з так званими недорозвиненими, охопила гарячка озброювання модерною зброєю* [Фостун 1981, 3–4: 1]) тощо.

Однак Святомир Фостун вірив у нескорений дух української нації, незламну силу та мужність її героїв, як засвідчують яскраві та влучні метафори: *нація живе і бореться, терпить і перемагає, але завжди залишається, за словами сл. пам. полк. Євгена Коновальця, – бастіоном нових героїв і борців...* [Фостун 1983: 4]; *вміє грати й вигравати на міжнародній політичній шахівниці* [Фостун 1968: 3]; *великі пробудники, які своїм безсмертним словом*

і чинами різьбили й формували духовність нашої нації [Фостун 1984: 1]; *Він нещадно бичував їх своїм вогненным словом* [Фостун 1986: 2]; *зорати тим плугом тогочасний український переліг, і посіяти зерно нової національної ідеї, зерно духовного відродження народу* [Фостун 1986: 2]. Активна громадська діяльність публіциста та його соратників була спрямована й на те, щоб про українську націю знали/дізналися чи не в усьому світі: *Ми ламали товсту кригу незнання англійців про Україну* [Фостун 1997: 3].

З'ясовано: епітети як атрибути концептів *Україна* (рідна земля), *україніці* (предки, козацтво) у досліджуваних текстах містять виразні позитивно оцінні конотації: *прекрасну українську землю* [Фостун 1964: 4]; *українську багату землю* [Фостун 1969: 3]; *наші славні предки* [Фостун 1969: 1]; *повернутися до традицій козацької славної доби в нашій історії* [Фостун 1991: 17]; *нашого славного минулого* [Фостун 1967: 1]; *горде козацтво* [Фостун 1988: 2] тощо. Указані художні означення виражають почуття любові автора до рідного краю, повагу до історичного минулого, захоплення величчю наших пращурів.

Майстерність публіциста виявлена також у творенні перифраз (хоча він використовує і загальновідомі найменування), що дає змогу синонімізувати (унікнути тавтології) та стилістично підсилити тексти статей. Напр: *велетні української нації* [Фостун 1966, 1–2: 1] – так журналіст називає Івана Франка та Симона Петлюру; *Головний Отаман* [Фостун 1996: 5] – Симон Петлюра; *духовні титани української нації; великі пробудники; великі Сини нашого народу* [Фостун 1986: 1] – Тарас Шевченко та Іван Франко; *Великий Каменяр* [Фостун 1986: 1] – Іван Франко; *Великий Пророк* [Фостун 1969: 1], *Великий Кобзар* [Фостун 1986: 1] – Тарас Шевченко; *лицарі червоної калити* [Фостун 1989: 9] – січові стрільці; *брунатний диктатор* [Фостун 1981, 1–2: 1] – Адольф Гітлер; *У концентраційних таборах – „млинах смерті” згинули теж мільйони європейських громадян* [Фостун 1985: 2] – концтабори. Очевидно, вживання наведених образно-метафоричних номінацій має викликати відповідні емоційні реакції й оцінки з боку читачів.

У публіцистичному континуумі Святомира Фостуна зафіксовано й інші тропеїчні засоби, які значно розширюють семантичні рамки повідомлюваного: порівняльні конструкції (*В його очах Україна була тоді справді, неначе руйна старовинної Трої* [Фостун 1986: 2]; *обидві німецькі країни живуть мов на вулкані, який може вибухнути кожної хвилини* [Фостун 1981, 3–4: 2]; *християнство це була наче корона, яка огорнула і охопила всі дотогочасні культурні багатства* [Фостун 1988: 2]), гіперболи (*Він [Роман Шухевич] перемагав час і простір, а його дія простягалася по всій Україні й була більше як погордою смерті* [Фостун 1970: 1]; *не захитався в обличчі понадлюдської боротьби* [Фостун 1970: 1]), оксиморони (*поляг у кривавому крутежі цієї боротьби, щоб вічно жити у віках* [Фостун 1970: 3]; *поплило життя в нових обставинах, проте все ще в неволі, хоч і лагідній своїм характером* [Фостун

1986: 1]); іронічні висловлення (...щораз сильніше проявляється російський традиційний імперіялізм, хоча і **прикритий плащиком комунізму** [Фостун 1981, 1–2: 3]; *Мало хто основно знайомився до того часу з „Майн Кампфом” Адольфа Гітлера та проаналізував це його „євангеліє”, в якому брунатний диктатор писав про „лебенсравм” на Сході Європи* [Фостун 1981, 1–2: 1]). В останньому текстовому сегменті автор використав німецьку назву без перекладу „Майн Кампф”: ідеться про автобіографічну книгу „Моя боротьба” Адольфа Гітлера, яку публіцист у наведеному контексті іронічно називає „євангеліє” з малої літери. Прослідковуємо паралель: Євангеліє (Євангелія) – священна книга християн; „Майн Кампф” нацисти проголосили головною книгою гітлерівської Німеччини.

Як бачимо, тропи у мовленні Святомира Фостуна побудовані на основі асоціативно-образного осмислення/переосмислення дійсності та є яскравими маркерами індивідуального почерку митця.

Особливу зацікавленість викликають і стилістичні фігури, зокрема повтори, які в досліджуваних текстах виконують інтенсифікаційну функцію, акцентуючи увагу на ключових (семантично важливих) лінгвоодинацях фрази. Пор.: *Проте ж **протести** залишаються **протестами**, а арсенали нуклеарної зброї обидвох мілітарних бльоків постійно поповнюються* [Фостун 1981, 3–4: 1]; *геополітичне положення України **вимагало, вимагає та й вимагатиме** в майбутньому від української нації **плекати свою боездатність і розвивати свій мілітарний потенціал*** [Фостун 1969: 1]; *непохитно **вірив** у перемогу правди і справедливості, **вірив**, що прийде час визволення України* [Фостун 1970: 2]; *Ми **боліли її болями**, тужили за нею, раділи її тими чи іншими надбаннями* [Фостун 1997: 3] (*боліти болем* – okazіоналізм, утворений із метою підсилення змістового наповнення мікротексту) та ін.

Опозиційно-сміслові рамки в мові аналізованої публіцистики вибудовано за допомогою антитези: *Протягом тих минулих 50 років наче у кадрах кінофільму чергувалися події і люди. Події **радісні, сумні чи тривожні*** [Фостун 1997: 3]; *цій боротьбі були **дні світлих перемог, й дні гірких поразок*** [Фостун 1969: 1]; *А над усе всі ми жили Україною, **так далекою від нас, за залізною імперською заслоною, але так усе духовно близькою нашим серцям*** [Фостун 1997: с. 3] тощо.

У публіцистичних текстах Святомира Фостуна простежуємо й елементи інтертекстуальності, що сприяють актуалізації фонових знань реципієнтів. Пор.: „**бути чи не бути**” *молодій українській державі* [Фостун 1966, 1–2: 2] (початкові слова монологу Гамлета із однойменної п’єси Шекспіра); *московський цар Петро, який з шаленою енергією „**прорубував вікно в Європу**”* [Фостун 1969: 2] (крилата фраза із поеми О. Пушкіна „Мідний вершник”); *спом’януть не злим тихим словом, усіх лицарів наших* [Фостун 1987: 4] (перегукується із поезією „Заповіт” Т. Шевченка) та ін.

У досліджуваних публікаціях автор часто вдається до цитувань, зокрема афоризмів із латинської мови, що постають як структурні (композиційні) скріпи його тексту, семантико-стилістичними домінантами (акумулюють головну думку адресанта): „*Si vis pacem, para bellum*” [Фостун 1981, 3–4: 1] (прислів'я „Коли хочеш миру, готуйся до війни” слугує початковим реченням статті); „*Salus Rei Publicae Ucrainae suprema lex est*” [Фостун 1968: 5] (латинський вислів Цицерона із книги „Про закони”, що у перекладі з латинської означає „Благо народу – вищий закон”, є завершальною фразою текстового повідомлення); „Добро нації – це найвищий закон” [Фостун 1979, 1–2: 3] (вислів давніх римлян є обрамленням статті Святомира Фостуна, адже вжитий на початку та вкінці тексту/у трансформованій формі/: *Хай добро української нації – цей найвищий закон буде й далі нашим життєвим дороговказом* [Фостун 1979, 1–2: 3]).

Цитати передусім реалізують конститутивну функцію в аналізованих текстах як елементи цілісності, зв'язності та завершеності. Так, фраза „*Же през шаблі маєм права*” Івана Мазепи послужила назвою статті про визвольну боротьбу українського народу від сивої давнини до сучасності (матеріал опублікований у журналі „Сурмач” 1969 р., ч. 1–4) [Фостун 1969: 1]. Цим афоризмом починається та завершується текст. У статті автор використовує вислови князя Святослава Завойовника („*На меч покладайся, сину*” [Фостун 1969: 1]), короля Данила (звернення до дружинників: „*Войнові, що на війну вирядився або слід перемогу добути, або з руки ворога впасти*” [Фостун 1969: 1]), цитату автора „Слова о полку Ігоревім” (про героїзм українських воїнів, які загинули за рідну землю над Каялою: „*Гей на березі Каяли, тут вино криваве вийшло. Тут русичі пир скінчили. Сватів своїх напоїли, буйні голови зложили, полягли за Україну*” [Фостун 1969: 1]). Текстовий простір також наповнено цитатами Горація, Тараса Шевченка, Богдана Хмельницького, Івана Дзюби, які слугують для підсилення історичного колориту інформаційного матеріалу.

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що мова публіцистики Святомира Фостуна ґрунтується на українському правописі 1929 р. (виявлено фонетичні, орфографічні, лексичні та морфологічні норми). Стилістичну функцію актуалізують тропо-фігуральні засоби (метафори, епітети, перифрази, порівняльні конструкції, гіперболи, оксиморони, іронічні висловлювання; повтори, антитези, афоризми, цитати), які емоційно-експресивно та аксіологічно увиразнюють повідомлення, є виразниками комунікативних інтенцій мовця, репрезентантами його індивідуального почерку. Інтертекстуальні елементи забезпечують структурну цілісність та смислове розгалуження публіцистичних текстів. Перспективою подальших досліджень є комплексний аналіз мовностилістичного потенціалу художніх творів Святомира Фостуна, зокрема історичної прози.

Список використаної літератури

- Голоскевич Г., *Правописний словник (за нормами Українського правопису Всеукраїнської Академії Наук)*, Харків 1929.
- Коць Т.А., *Публіцистичний стиль як джерельна база дослідження історичної змінності мовної норми*, [в:] „Мовознавство”, 2016, № 6, с. 66–71.
- Савчук (Ріжко) Р., *Образно-тропеїчні засоби у мовотворчості Святомира Фостуна (на матеріалі збірки етюдів „Стежинами життя”)*, [в:] *Spheres of Culture*, ред. І. Nabytovych, Lublin 2016, т. 15, с. 347–354.
- Словничок з творів Івана Франка* (п), [в:] Електронний ресурс: <https://zbruc.eu/node/26111> (25.01.2022).
- Тимошик М., *Лондонський журнал „Сурмач” як джерело вивчення історії життя і діяльності колишніх вояків-українців на чужині*, [в:] „Українознавство”, 2020, № 3 (76), с. 224–232.
- Ужченко В.Д., Ужченко Д.В., *Фразеологічний словник української мови*, Київ: Освіта, 1998.
- Український правопис* / Нар. комісаріят освіти УСРР, вид. 1-ше, Київ: Держ. вид-во України, 1929.
- Фразеологічний словник української мови*, у 2 книгах, гол. ред. Л.С. Паламарчук, Київ: Наукова думка, 1993, кн. 1.
- Шевельов Ю., *Внесок Галичини у формування української літературної мови*, Київ: Вид. дім. „КМ Академія”, 2003.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Holoskevych H., *Pravopysnyi slovnyk (za normamy Ukrainskoho pravopysu Vseukrainskoi Akademii Nauk) [Spelling dictionary (According to the norms of Ukrainian orthography edited by Ukrainian Academy of Science)]*, Kharkiv 1929.
- Kots T.A., *Publitsystychnyi styl yak dzherelna baza doslidzhennia istorychnoi zminnosti movnoi normy [Journalistic style as a source of researching of the history changes of the linguistic norm]*, [v:] „Movoznavstvo”, 2016, no. 6, s. 66–71.
- Savchuk (Rizhko) R., *Obrazno-tropeichni zasoby u movotvorchosti Sviatomyra Fostuna (na materialy zbirky etyudiv „Stezhynamy zhyttia”) [Image-tropical means in Sviatoslav Fostun’s creative language (based on the collection of sketches «Paths of life»]*, [v:] *Spheres of Culture*, red. I. Nabytovych, Lublin 2016, t. 15, s. 347–354.
- Slovnychok z tvoriv Ivana Franka [Little dictionary of Ivan Franko’s literary works]* (p), [v:] Elektronnyi resurs: <https://zbruc.eu/node/26111> (25.01.2022).
- Tymoshyk M., *Londonskyi zhurnal „Surmach” yak dzherelo vyvchennia istorii zhyttia i diialnosti kolyshnykh voiakiv-ukraintsev na chuzhyni [The London magazine “Surmach” as a source of study of the history of life and activity of former Ukrainian soldiers abroad]*, [v:] „Ukrainoznavstvo”, 2020, no. 3 (76), s. 224–232.
- Uzhchenko V.D., Uzhchenko D.V., *Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of Ukrainian language]*, Kyiv: Osvita, 1998.

- Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]* / Nar. komisariat osvity USRR, vyd. 1-she, Kyiv: Derzh. vyd-vo Ukrainy, 1929.
- Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of Ukrainian language]*, u 2 knyhakh, hol. red. L.S. Palamarchuk, Kyiv: Naukova dumka, 1993, kn. 1.
- Shevelov Yu., *Vnesok Halychyny u formuvannia ukrainskoi literaturnoi movy [Contribution of Galicia into the forming of Ukrainian literary language]*, Kyiv: Vyd. dim. „KM Akademiia”, 2003.

Список використаних джерел

- Фостун С.М., *Салют останній сотні*, [в:] „Сурмач”, Лондон, 1964, ч. 1–2 (25–26), с. 4–5.
- Фостун С.М., *Велетні української нації*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1966, ч. 1–2 (29–30), с. 1–3.
- Фостун С.М., *Доба визвольних воєн і партизанської стратегії*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1966, ч. 3–4 (31–32), с. 1–2.
- Фостун С.М., *Великі роковини*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1967, ч. 1–4 (33–37), с. 1–6.
- Фостун С.М., *На історичному шляху української нації*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1968, ч. 1–4 (38–41), с. 1–5.
- Фостун С.М., *Же през шаблі маєм права*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1969, ч. 1–4 (42–45), с. 1–3.
- Фостун С.М., *„Людина-воїн” (У 20-ту річницю смерти сл. п. Головного Командира УПА)*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1970, ч. 1–4 (46–49), с. 1–3.
- Фостун С.М., *„Легенда мандрує по Україні”*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1970, ч. 1–4 (46–49), с. 54–57.
- Фостун С.М., *Князь Святослав Завойовник (До 100-річчя з часу його смерти)*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1971–1972, ч. 1–4 (49–53), с. 1–4.
- Фостун С.М., *У 30-річчя повстання Української Дивізії „Галичина”*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1973, ч. 1–4 (54–58), с. 1–7.
- Фостун С.М., *У 25-річчя ОбВУ*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1974, ч. 1–4 (54–57), с. 1–23.
- Фостун С.М., *Роман Шухевич – командир УПА*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1975, ч. 1–4 (58–59), с. 4–8.
- Фостун С.М., *У 35-річчя повстання Української Дивізії „Галичина”*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1978, ч. 1–4 (60–63), с. 9–14.
- Фостун С.М., *У 30-річчя ОбВУ*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1979, ч. 1–2 (64–65), с. 1–3.
- Фостун С.М., *Плекаймо побратимство*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1979, ч. 3–4 (66–67), с. 1–3.
- Фостун С.М., *Назустріч вісімдесяти рокам*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1980, ч. 1–2 (68–69), с. 5–7.
- Фостун С.М., *1941–1981*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1981, ч. 1–2 (70–71), с. 1–3.
- Фостун С.М., *Марево нуклеарної війни над світом*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1981, ч. 3–4 (72–73), с. 1–7.
- Фостун С.М., *У 45-річчя смерти полк. Євгена Коновальця*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1983, ч. 1–4 (74–77), с. 1–4.
- Фостун С.М., *У 35-річчя ОбВУ*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1984, ч. 1–4 (78–81), с. 1–7.
- Фостун С.М., *1945–1985*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1985, ч. 1–4 (82–85), с. 1–7.

- Фостун С.М., *Духовні титани української нації*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1986, ч. 1–4 (86–89), с. 1–8.
- Фостун С.М., *Великий гетьман*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1987, ч. 1–4 (90–93), с. 1–4.
- Фостун С.М., *Їхній життєвий дороговказ*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1987, ч. 1–4 (90–93), с. 12–16.
- Фостун С.М., *Великий Ювілей*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1988, ч. 1–4 (94–98), с. 1–4.
- Фостун С.М., *Історичний листопадовий Чин (1918–1988)*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1988, ч. 1–4 (94–98), с. 5–8.
- Фостун С.М., *У 50-річчя смерти полк. Євгена Коновальця*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1988, ч. 1–4 (94–98), с. 8–12.
- Фостун С.М., *Фронтіві дороги*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1988, ч. 1–4 (94–98), с. 53–55.
- Фостун С.М., *Пророк української нації*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1989, ч. 1–4 (98–101), с. 1–4.
- Фостун С.М., *Лицарі червоної калини*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1989, ч. 1–4 (98–101), с. 5–9.
- Фостун С.М., *50-річчя проголошення самостійності Срібної Землі*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1989, ч. 1–4 (98–101), с. 14–17.
- Фостун С.М., *50-річчя ОБВУ*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1989, ч. 1–4 (98–101), с. 18–20.
- Фостун С.М., *Ген.-хор. Роман Шухевич – командир УПА*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1990, ч. 1–4 (102–105), с. 3–8.
- Фостун С.М., *Проблеми советського мілітарного комплексу*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1990, ч. 1–4 (102–105), с. 17–20.
- Фостун С.М., *Творець нової доби в нашій історії (До 100-річчя з дня народження полк. Євгена Коновальця)*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1991, ч. 1–4 (106–109), с. 1–3.
- Фостун С.М., *За відродження українських військових традицій*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1991, ч. 1–4 (106–109), с. 16–18.
- Фостун С.М., *У 50-річчя і УД УНА*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1993, ч. 1–4 (114–117), с. 1–8.
- Фостун С.М., *80-річчя Українських Січових Стрільців (1914–1994)*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1994, ч. 1–4 (118–121), с. 1–5.
- Фостун С.М., *1945–1995*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1995, ч. 1–4 (122–125), с. 1–6.
- Фостун С.М., *Він присвятив себе великій ідеї*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1996, ч. 1–4 (126–130), с. 1–5.
- Фостун С.М., *50 років тому*, [в:] „Сурмач”, Лондон 1997, ч. 1–4 (131–134), с. 1–4.

Spysok vykorystanykh dzherel [References]

- Fostun S.M., *Saliut ostannii sotni [Salute for the last hundred]*, [v:] „Surmach”, London 1964, ch. 1–2 (25–26), s. 4–5.
- Fostun S.M., *Veletni ukrainskoi natsii [Giant of Ukrainian nation]*, [v:] „Surmach”, London 1966, ch. 1–2 (29–30), s. 1–3.
- Fostun S.M., *Doba vyzvolnykh voien i partyzanskoj stratehii [Era of liberation wars and partisan strategy]*, [v:] „Surmach”, London 1966, ch. 3–4 (31–32), s. 1–2.

- Fostun S.M., *Velyki rokovyny [Great anniversary]*, [v:] „Surmach”, London 1967, ch. 1–4 (33–37), s. 1–6.
- Fostun S.M., *Na istorychnomu shliakhu ukrainskoi natsii [On the history way of ukrainian nation]*, [v:] „Surmach”, London 1968, ch. 1–4 (38–41), s. 1–5.
- Fostun S.M., *Zhe prez shabli maiem prava [We have our rights with the help of saber]*, [v:] „Surmach”, London 1969, ch. 1–4 (42–45), s. 1–3.
- Fostun S.M., „*Liudyna-voin*” [“*Warrior man*”] (*U 20-tu richnytsiu smerty sl. p. Holovnoho Komandrya UPA*), [v:] „Surmach”, London 1970, ch. 1–4 (46–49), s. 1–3.
- Fostun S.M., „*Legenda mandruie po Ukraini*” [The legend walks on Ukraine], [v:] „Surmach”, London 1970, ch. 1–4 (46–49), s. 54–57.
- Fostun S.M., *Kniaz Sviatoslav Zavoioynyk (Do 100-richchia z chasu yoho smerty) [The prince Sviatoslav Zavoioynyk (Dedicated to 100 anniversary of his dead)]*, [v:] „Surmach”, London 1971–1972, ch. 1–4 (49–53), s. 1–4.
- Fostun S.M., *U 30-richchia povstannia Ukrainskoi Dyvizii „Halychyna” [To the 30 anniversary of the initiation of the Ukrainian Division Galicia]*, [v:] „Surmach”, London 1973, ch. 1–4 (54–58), s. 1–7.
- Fostun S.M., *U 25-richchia ObVU [To the 25 anniversary of ObVU]*, [v:] „Surmach”, London 1974, ch. 1–4 (54–57), s. 1–23.
- Fostun S.M., *Roman Shukhevych – komandyr UPA [Roman Shukhevych – UPA commander]*, [v:] „Surmach”, London 1975, ch. 1–4 (58–59), s. 4–8.
- Fostun S.M., *U 35-richchia povstannia Ukrainskoi Dyvizii „Halychyna” [To the 35 anniversary of the initiation of the Ukrainian Division Galicia]*, [v:] „Surmach”, London 1978, ch. 1–4 (60–63), s. 9–14.
- Fostun S.M., *U 30-richchia ObVU [To the 30 anniversary of ObVU]*, [v:] „Surmach”, London 1979, ch. 1–2 (64–65), s. 1–3.
- Fostun S.M., *Plekaimo pobratymstvo [Let’s cherish brotherhood]*, [v:] „Surmach”, London 1979, ch. 3–4 (66–67), s. 1–3.
- Fostun S.M., *Nazustrich visimdesiatym rokam [Towards 1980th]* [v:] „Surmach”, London 1980, ch. 1–2 (68–69), s. 5–7.
- Fostun S.M., *1941–1981*, [v:] „Surmach”, London 1981, ch. 1–2 (70–71), s. 1–3.
- Fostun S.M., *Marevo nuklearnoi viiny nad svitom [Ghost of the nuclear war above the world]*, [v:] „Surmach”, London 1981, ch. 3–4 (72–73), s. 1–7.
- Fostun S.M., *U 45-richchia smerty polk. Yevhena Konovaltsia [to 45 anniversary of Yevhen Konovaltsia’s death]*, [v:] „Surmach”, London 1983, ch. 1–4 (74–77), s. 1–4.
- Fostun S.M., *U 35-richchia ObVU [To the 35 anniversary of ObVU]*, [v:] „Surmach”, London 1984, ch. 1–4 (78–81), s. 1–7.
- Fostun S.M., *1945–1985*, [v:] „Surmach”, London 1985, ch. 1–4 (82–85), s. 1–7.
- Fostun S.M., *Dukhovni tytany ukrainskoi natsii [The spirit giant of Ukrainian nation]*, [v:] „Surmach”, London 1986, ch. 1–4 (86–89), s. 1–8.
- Fostun S.M., *Velykyi hetman [The great hetman]*, [v:] „Surmach”, London 1987, ch. 1–4 (90–93), s. 1–4.
- Fostun S.M., *Yikhni zhyttievyy dorohovkaz [Their life pointer]*, [v:] „Surmach”, London 1987, ch. 1–4 (90–93), s. 12–16.

- Fostun S.M., *Velykyi Yuvilei [The great anniversary]*, [v:] „Сурмач”, London 1988, ch. 1–4 (94–98), s. 1–4.
- Fostun S.M., *Istorychnyi lystopadovyi Chyn (1918–1988) [History November Uprising (1918–1988)]*, [v:] „Сурмач”, London 1988, ch. 1–4 (94–98), s. 5–8.
- Fostun S.M., *U 50-richchia smetry polk. Yevhena Konovaltsia [On the 50th anniversary of the death of Colonel Yevhen Konovalts]*, [v:] „Сурмач”, London 1988, ch. 1–4 (94–98), s. 8–12.
- Fostun S.M., *Frontovi dorohy [The front roads]*, [v:] „Сурмач”, London 1988, ch. 1–4 (94–98), s. 53–55.
- Fostun S.M., *Prorok ukraïnskoi natsii [A prophet of Ukrainian nation]*, [v:] „Сурмач”, London 1989, ch. 1–4 (98–101), s. 1–4.
- Fostun S.M., *Lytsari chervonoï kalyny [Knights of the red viburnum]*, [v:] „Сурмач”, London 1989, ch. 1–4 (98–101), s. 5–9.
- Fostun S.M., *50-richchia proholoshennia samostiïnosti Sribnoi Zemli [50 anniversary of proclaiming of Silver Land]*, [v:] „Сурмач”, London 1989, ch. 1–4 (98–101), s. 14–17.
- Fostun S.M., *50-richchia ObVU [50 anniversary of ObVU]*, [v:] „Сурмач”, London 1989, ch. 1–4 (98–101), s. 18–20.
- Fostun S.M., *Hen.-khor. Roman Shukhevykh – komandyr UPA [General Coroner Roman Shukhevykh – UPA commander]*, [v:] „Сурмач”, London 1990, ch. 1–4 (102–105), s. 3–8.
- Fostun S.M., *Problemy sovietskoho militarykhnogo kompleksu [Problems of soviet military complex]*, [v:] „Сурмач”, London 1990, ch. 1–4 (102–105), s. 17–20.
- Fostun S.M., *Tvorets novoi doby v nashii istorii (Do 100-richchia z dnia narodzhennia polk. Yevhena Konovaltsia) [Creator of the new era in our history (To 100 anniversary of Yevhen Konovalts birthday)]*, [v:] „Сурмач”, London 1991, ch. 1–4 (106–109), s. 1–3.
- Fostun S.M., *Za vidrodzhennia ukraïnskykh viiskovykh tradytsii [For the revival of the Ukrainian military tradition]*, [v:] „Сурмач”, London 1991, ch. 1–4 (106–109), s. 16–18.
- Fostun S.M., *U 50-richchia I UD UNA [To the 50 anniversary of I UD UNA]*, [v:] „Сурмач”, London 1993, ch. 1–4 (114–117), s. 1–8.
- Fostun S.M., *80-richchia Ukraïnskykh Sichovykh Striltsiv (1914–1994) [80 anniversary of the Ukrainian Sich Riflemen (1914–1994)]*, [v:] „Сурмач”, London 1994, ch. 1–4 (118–121), s. 1–5.
- Fostun S.M., *1945–1995*, [v:] „Сурмач”, London 1995, ch. 1–4 (122–125), s. 1–6.
- Fostun S.M., *Vin prysviatyv sebe velykii idei [He dedicated himself to the great idea]*, [v:] „Сурмач”, London 1996, ch. 1–4 (126–130), s. 1–5.
- Fostun S.M., *50 rokiv tomu [50 year ago]*, [v:] „Сурмач”, London 1997, ch. 1–4 (131–134), s. 1–4.